

1 ÚVOD DO BIOLOGIE / 1**1.1 ■ BIOLOGICKÉ VĚDY / 2**

(P. Štys, S. Rosypal, J. Šmarda)

1.2 ■ OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ŽIVÝCH SOUSTAV / 5

(S. Rosypal, J. Šmarda)

1.3 ■ UNIVERZÁLNÍ FYLOGENETICKÝ STROM / 7

(S. Rosypal)

1.3.1 Základní strukturální typy živých soustav . . . . . 7**1.3.2** Tři domény života na Zemi . . . . . 9**1.3.3** Obecná charakteristika jednotlivých domén . . . . . 10**1.3.4** Původ mitochondrií a chloroplastů,
vznik eukaryotické buňky (J. Zrzavý, S. Rosypal) . . . . . 11**1.4 ■ PRINCIPY TAXONOMIE A FYLOGENETIKY ORGANISMŮ / 13**

(P. Štys)

1.4.1 Základní pojmy taxonomie . . . . . 14**1.4.2** Hierarchická (linnéovská) klasifikace a vědecké názvosloví 16**1.4.3** Biologický druh . . . . . 18**1.4.4** Tvorba hypotéz o příbuznosti organismů (fylogenetika) 191.4.4.1 Podobnosti mezi taxony a jejich použitelnost
pro hypotézu o jejich příbuznosti 20

1.4.4.2 Rozpoznávání jednotlivých druhů podobností 21

1.4.4.3 Vyjádření hypotézy o příbuznosti 23

1.4.5 Metody tvorby klasifikace . . . . . 25**2 BUŇKA / 27****2.1 ■ CHEMICKÉ SLOŽENÍ BUŇKY / 28**

(V. Kubišta)

2.1.1 Biogenní prvky . . . . . 28**2.1.2** Voda a anorganické látky . . . . . 28**2.1.3** Nízkomolekulární organické látky 30

2.1.3.1 Polární organické látky v buňce 30

2.1.3.2 Nepochární organické látky v buňce 34

2.1.4 Vysokomolekulární organické látky 36

2.1.4.1 Polysacharidy 36

2.1.4.2 Proteiny (bílkoviny) 37

2.1.4.3 Nukleové kyseliny 39

2.2 ■ STRUKTURA BUŇKY / 40

(V. Kubišta)

2.2.1 Prokaryotický a eukaryotický chromozom 40

2.2.2	Biomembrány a membránové útvary v buňce	43
2.2.3	Membránové organely	45
2.2.3.1	<i>Membránové organely sekreční dráhy</i>	46
2.2.3.2	<i>Semiautonorní organely</i>	48
2.2.4	Cytoskelet	49
2.2.4.1	<i>Mikrotubuly</i>	50
2.2.4.2	<i>Mikrofilamenty</i>	51
2.2.4.3	<i>Intermediární filamenty</i>	52
2.2.5	Buněčné stěny a mezibuněčná hmota	53
2.2.5.1	<i>Druhy buněčných stěn</i>	53
2.2.5.2	<i>Mezibuněčná hmota živočichů</i>	55

2.3 ■ FYZIOLOGIE BUŇKY / 57

(V. Kubišta)

2.3.1	Průnik látek biomembránami	58
2.3.2	Metabolismus	61
2.3.2.1	<i>Obecná charakteristika metabolismu</i>	61
2.3.2.2	<i>Katabolické dráhy</i>	62
2.3.2.3	<i>Funkce adenosínofosfátů</i>	63
2.3.2.4	<i>Anabolické dráhy</i>	65
2.3.2.5	<i>Fotosyntéza</i>	66
2.3.3	Sekrece a vstřebávání látek	68
2.3.4	Podráždění	71
2.3.5	Řízení buněčných dějů a působení hormonů	74
2.3.5.1	<i>Indukované změny katalytických a vazebných vlastností proteinů</i>	74
2.3.5.2	<i>Autoregulace buněčných funkcí</i>	75
2.3.5.3	<i>Látková regulace prostřednictvím membránových receptorů</i>	76
2.3.6	Pohyb	79
2.3.6.1	<i>Bakteriální bičíky</i>	79
2.3.6.2	<i>Mikrotubuly</i>	80
2.3.6.3	<i>Mikrofilamenty</i>	80

2.4 ■ MOLEKULÁRNÍ BIOLOGIE BUŇKY / 82

(S. Rosypal)

2.4.1	Genetická informace	82
2.4.1.1	<i>Ústřední dogma molekulární biologie</i>	82
2.4.1.2	<i>Genetický kód</i>	85
2.4.1.3	<i>Pojem genu</i>	87
2.4.1.4	<i>Transkripční jednotka</i>	89
2.4.1.5	<i>Chromozom, vazbová skupina, genom a exprese genomu</i>	90
2.4.2	Replikace	92
2.4.2.1	<i>Replikace DNA bakteriálního genomu</i>	92
2.4.2.2	<i>Replikace DNA eukaryotického genomu</i>	96
2.4.3	Transkripce	98
2.4.3.1	<i>Transkripce bakteriálního genomu</i>	98
2.4.3.2	<i>Transkripce eukaryotického genomu</i>	100
2.4.3.3	<i>Posttranskripční úpravy primárních transkriptů</i>	102
2.4.4	Translace	102

2.4.4.1	<i>Složky translace</i>	102
2.4.4.2	<i>Průběh translace v bakteriální buňce</i>	105
2.4.4.3	<i>Průběh translace v eukaryotické buňce</i>	107
2.4.4.4	<i>Posttranslační procesy</i>	108
2.4.5	Regulace exprese genů	109
2.4.5.1	<i>Regulace aktivity operonových transkripčních jednotek</i>	109
2.4.5.2	<i>Regulace aktivity transkripčních faktorů přes signální dráhy</i>	111

BAKTERIE (BACTERIA) / 113

(S. Rosypal)

3.1 ■ MORFOLOGIE BAKTERIÁLNÍCH BUNĚK / 114

3.2 ■ FYZIOLOGIE BAKTERIÍ / 115

3.2.1	Výživa a metabolismus bakterií	115
3.2.1.1	<i>Obecná charakteristika výživy a metabolismu bakterií</i>	115
3.2.1.2	<i>Výživa a metabolismus fototrofních bakterií</i>	116
3.2.1.3	<i>Výživa a metabolismus fotoheterotrofních bakterií</i>	118
3.2.1.4	<i>Výživa a metabolismus chemoautotrofních bakterií</i>	118
3.2.1.5	<i>Výživa a metabolismus chemoheterotrofních bakterií</i>	119
3.2.1.6	<i>Výchozí látky pro biosyntézu proteinů, nukleových kyselin, polysacharidů a lipidů u autotrofních a heterotrofních bakterií</i>	121
3.2.2	Fyziologie růstu bakteriální populace	122
3.2.2.1	<i>Způsoby množení bakterií</i>	122
3.2.2.2	<i>Dynamika růstu bakteriální populace</i>	123
3.2.2.3	<i>Vztah bakterií k některým faktorům v prostředí</i>	125

3.3 ■ SYSTÉM BAKTERIÍ / 126

3.3.1	Základní rozdělení bakterií do hlavních systematických skupin	126
3.3.2	Gramnegativní bakterie s buněčnou stěnou (Gracilicutes)	127
3.3.2.1	<i>Spirochéty (1. skupina)</i>	127
3.3.2.2	<i>Spirily (2. skupina)</i>	128
3.3.2.3	<i>Gramnegativní aerobní nebo mikroaerobní tyčky a koky (4. skupina)</i>	128
3.3.2.4	<i>Fakultativně anaerobní gramnegativní tyčky (5. skupina)</i>	130
3.3.2.5	<i>Gramnegativní anaerobní tyčky (6. skupina)</i>	131
3.3.2.6	<i>Desulfobakterie (7. skupina)</i>	131
3.3.2.7	<i>Rickettsie a chlamydie (9. skupina)</i>	131
3.3.2.8	<i>Anoxygenní fototrofní bakterie (10. skupina)</i>	133
3.3.2.9	<i>Oxygenní fototrofní bakterie (11. skupina)</i>	134
3.3.2.10	<i>Aerobní chemoautotrofní bakterie (12. skupina)</i>	136
3.3.2.11	<i>Kaulobakterie a planktomycety (13. skupina)</i>	136
3.3.2.12	<i>Pochvaté bakterie (14. skupina)</i>	137
3.3.2.13	<i>Cytofágy (15. skupina)</i>	137

3.3.2.14	<i>Myxobakterie</i> (16. skupina)	137
3.3.3	Grampozitivní bakterie vyznačující se buněčnou stěnou (Firmicutes)	138
3.3.3.1	<i>Grampozitivní koky</i> (17. skupina)	138
3.3.3.2	<i>Grampozitivní tyčky a koky tvořící endospory</i> (18. skupina)	139
3.3.3.3	<i>Grampozitivní nesporulující tyčky pravidelného tvaru</i> (19. skupina)	140
3.3.3.4	<i>Grampozitivní nesporulující tyčky nepravidelného tvaru</i> (20. skupina)	140
3.3.3.5	<i>Mykobakterie</i> (21. skupina)	140
3.3.3.6	<i>Aktinomycety</i> (22.–29. skupina)	140
3.3.4	Bakterie bez buněčné stěny (Tenericutes)	141
3.3.4.1	<i>Mykoplazmata</i> (30. skupina)	141

3.4 ■ FYLOGENEZE BAKTERIÍ / 141

3.4.1	Fylogenetický strom bakterií	141
3.4.2	Kmeny bakterií vymezené fylogeneticky	143

3.5 ■ PROSTŘEDÍ, V NICHŽ BAKTERIE ŽIJÍ / 143

3.5.1	Půda jako prostředí bakterií	143
3.5.2	Vzduch jako prostředí bakterií	145
3.5.3	Voda jako prostředí bakterií	145
3.5.4	Lidské tělo jako prostředí bakterií	145
3.5.5	Bakteriální nákazy člověka	146

ARCHEA (ARCHAEA) / 147

(S. Rosypal)

4.1 ■ MORFOLOGIE ARCHEÍ / 148

4.2 ■ FYZIOLOGIE A SYSTÉM ARCHEÍ / 148

4.2.1	Extrémně halofilní archea	148
4.2.2	Archea produkující metan	149
4.2.3	Hypertermofilní archea	150
4.2.4	Archea bez buněčné stěny	150

4.3 ■ FYLOGENEZE ARCHEÍ / 151

4.3.1	Fylogenetický strom archeí	151
-------	----------------------------	-----

EUKARYA (EUKARYA) / 153

(úvod J. Zrzavý, T. Kalína, K. Prášil a J. Smrž)

5.1 ■ PRVOCI (PROTOZOA) / 157

(úvod J. Smrž)

5.1.1	<i>Bičíkovci (Mastigophora)</i> (J. Smrž)	158
5.1.2	<i>Krásnoočka, eugleny (Euhlenozoa, Euglenoidea, Euglenophyta)</i> (T. Kalína)	160
5.1.3	<i>Kořenonožci (Rhizopoda)</i> (J. Smrž)	161
5.1.4	<i>Diktyostelidy (Dictyostelida, Dictyostelea, Dictyosteliomycota)</i> (K. Prášil)	163

5.1.5	Hlenky (<i>Mycetozoa, Eumycetozoa, Myxomycota, Gymnomycota</i>) (K. Prášil)	163
5.1.6	Nádorovky (<i>Plasmodiophorida, Plasmodiophoromycota, Phytomyxa</i>) (K. Prášil)	165
5.1.7	Paprskovci (<i>Actinopoda</i>) (J. Smrž)	165
5.1.8	Obrněnky (<i>Dinozoa, Dinoflagellata, Dinophyta</i>) (T. Kalina)	166
5.1.9	Výtrusovci (<i>Sporozoa, Apicomplexa</i>) (J. Smrž)	167
5.1.10	Nálevníci (<i>Ciliophora</i>) (J. Smrž)	169

5.2 ■ Chromista (Chromista) / 171

(úvod T. Kalina)

5.2.1	Skrytěnky (<i>Cryptophyta</i>) (T. Kalina)	172
5.2.2	Chromofyta (<i>Chromophyta</i>) (T. Kalina)	173
5.2.2.1	Zlativky (<i>Chrysophyceae</i>)	173
5.2.2.2	Synurophyceae	174
5.2.2.3	Křemítí bičíkovci (<i>Dictyochophyceae, Silicoflagellinae</i>)	175
5.2.2.4	Rozsivky (<i>Bacillariophyceae, Diatomae</i>)	175
5.2.2.5	Hnědé řasy (<i>Phaeophyceae</i>)	176
5.2.2.6	Růžnobroky (<i>Xanthophyceae, Heterokontae</i>)	178
5.2.2.7	Eustigmatophyceae	179
5.2.2.8	Chloromonády (<i>Raphidophyceae, Chloromonadophyceae</i>)	180
5.2.3	Oomycety (<i>Oomycota, Perenosporomycota</i>) (K. Prášil)	180
5.2.4	Opalinky (<i>Opalinata</i>) (J. Smrž)	182
5.2.5	Prymnesiophyta (<i>Haptophyta</i>) (T. Kalina)	182

5.3 ■ Rostliny (Plantae) / 183

(úvod T. Kalina, Z. Slavíková)

5.3.1	Pletiva a orgány cévnatých rostlin (J. Mladá)	185
5.3.1.1	Základní typy pletiv	185
5.3.1.2	Soustavy pletiv a jejich vývoj	186
5.3.1.3	Pletiva dělivá	187
5.3.1.4	Pletiva trvalá	188
5.3.1.4.1	Soustava pletiv krycích	188
5.3.1.4.2	Soustava pletiv vodivých a zpevňovacích	191
5.3.1.4.3	Soustava pletiv základních	194
5.3.1.5	Rostlinné orgány	194
5.3.1.5.1	Vegetativní orgány semenných rostlin	195
5.3.1.5.1A	Kořen	195
5.3.1.5.1B	Stonek	198
5.3.1.5.1C	List	202
5.3.1.5.2	Reprodukční orgány semenných rostlin	210
5.3.1.5.2A	Květ	211
5.3.1.5.2B	Květenství	217
5.3.1.5.2C	Plod a plodenství	220
5.3.1.5.2D	Semeno	225
5.3.2	Fyziologie cévnatých rostlin (V. Psota, J. Šebánek)	227
5.3.2.1	Fotosyntéza	227
5.3.2.2	Chemoheterotrofní (chemoorganotrofní) výživa rostlin	230
5.3.2.3	Vodní režim rostlin	231

5.3.2.4	<i>Dýchání</i>	234
5.3.2.5	<i>Minerální výživa rostlin</i>	235
5.3.2.6	<i>Růst a regulátory rostlinného růstu</i>	239
5.3.2.7	<i>Vztah růstu a vývoje u rostlin</i>	240
5.3.2.8	<i>Celistvost rostliny</i>	241
5.3.2.9	<i>Regenerace</i>	243
5.3.2.10	<i>Pohyby a dráždivost</i>	245
5.3.3	Rozmnožování a ontogeneze rostlin (L. Pavlová)	246
5.3.3.1	<i>Rodozměna, pohlavní a nepohlavní rozmnožování</i>	246
5.3.3.2	<i>Ontogeneze semenných rostlin</i>	250
5.3.3.2.1	<i>Embryogeneze semenných rostlin</i>	251
5.3.3.2.2	<i>Klíčení semen a vegetativní fáze ontogeneze</i>	252
5.3.3.2.3	<i>Generativní fáze ontogeneze a kvetení semenných rostlin</i>	254
5.3.3.2.4	<i>Dormance</i>	257
5.3.3.3	<i>Vegetativní rozmnožování rostlin</i>	258
5.3.3.4	<i>Regulace ontogeneze</i>	259
5.3.3.4.1	<i>Vnitřní faktory ontogeneze</i>	259
5.3.3.4.2	<i>Vnější faktory v regulaci ontogeneze</i>	260
5.3.4	Systém rostlin (T. Kalina, Z. Slavíková)	262
5.3.4.1	<i>Podříše Biliphyta (T. Kalina)</i>	262
5.3.4.1.1	<i>Oddělení: Glaucophyta (Glaucocystophyta)</i>	262
5.3.4.1.2	<i>Oddělení: ruduchy (Rhodophyta)</i>	262
5.3.4.2	<i>Podříše: zelené rostliny (Viridiplantae)</i>	264
5.3.4.2.1	<i>Vývojová linie: zelené řasy (Chlorophytae) (T. Kalina)</i>	265
5.3.4.2.2	<i>Vývojová linie: Streptophytae</i>	272
5.3.4.2.2.1	<i>Vývojová větev: Charophytae (T. Kalina)</i>	272
5.3.4.2.2.2	<i>Vývojová větev: mechorosty (Bryophytae) (Z. Slavíková)</i>	274
5.3.4.2.2.3	<i>Vývojová větev: vyšší rostliny (Cormophytae) (Z. Slavíková)</i>	276
5.3.4.2.2.3A	<i>Psilofytní rostliny</i>	277
5.3.4.2.2.3B	<i>Kapraďorosty (pteridofytní rostliny)</i>	277
5.3.4.2.2.3C	<i>Nahosemenné (gymnospermické rostliny)</i>	280
5.3.4.2.2.3D	<i>Krytosemenné (angiospermické rostliny)</i>	283
5.3.5	Fylogeneze vyšších rostlin (Z. Kvaček)	298

5.4 ■ HOUBY (FUNGI, MYCOTA, MYCOBIOTA) / 305

5.4.1	Fyziologie hub (V. Šašek)	306
5.4.1.1	<i>Výživa hub</i>	306
5.4.1.1.1	<i>Ekologická charakteristika výživy hub</i>	306
5.4.1.1.2	<i>Chemické zdroje výživy hub</i>	309
5.4.2	Růst a rozmnožování hub (V. Šašek)	310
5.4.2.1	<i>Mechanismus růstu hyf</i>	311
5.4.2.2	<i>Nepohlavní rozmnožování</i>	311
5.4.2.3	<i>Pohlavní rozmnožování</i>	312
5.4.2.4	<i>Pohlavní hormony hub</i>	313
5.4.2.5	<i>Vliv vnějších faktorů na růst hub</i>	314

5.4.3	Systém hub (K. Prášil)	314
5.4.3.1	Oddělení: chytridiomycety (<i>Chytridiomycota</i>)	316
5.4.3.2	Oddělení: mikrosporidie (<i>Microsporidia, Microsporidiomycota</i>)	317
5.4.3.3	Oddělení zygomycety (<i>Zygomycota</i>)	318
5.4.3.4	Oddělení: houby vřeckovýtrusé (<i>Ascomycota</i>)	318
5.4.3.4.1	Třída: hemiascomycety (<i>Hemiascomycetes, Endomycetes</i>)	319
5.4.3.4.2	Třída: houby vřeckovýtrusé (<i>Ascomycetes</i>)	320
5.4.3.4.3	Pomocná skupina: deuteromycety (<i>Deuteromycetes, mitosporické houby, konidiální houby</i>)	323
5.4.3.5	Oddělení: houby stopkovýtrusé (<i>Basidiomycota</i>)	323
5.4.3.5.1	Třída: Heterobasidiomycetes	324
5.4.3.5.2	Třída: Homobasidiomycetes	325
5.4.3.6	Lichenizované houby, (lišejníky, <i>Lichenes</i>)	328
5.4.4	Fylogeneze hub (K. Prášil)	330

5.5 ■ ŽIVOČICHOVÉ (ANIMALIA) / 331

(úvod J. Smrž)

5.5.1	Živočišné tkáně, orgány a orgánové soustavy (Z. Roček)	333
5.5.1.1	Tkáně	333
5.5.1.2	Orgány a orgánové soustavy živočichů z hlediska jejich evolučního a ontogenetického původu	336
5.5.1.2.1	Orgány ektodermálního původu	336
5.5.1.2.1A	Pokryv těla (vnější kostra)	336
5.5.1.2.1B	Periferní části trávicí soustavy	339
5.5.1.2.1C	Orgány dýchání	340
5.5.1.2.1D	Smyslové orgány	343
5.5.1.2.1E	Nervová soustava	355
5.5.1.2.1F	Oblíčejevá část lebky (viscerokranium)	367
5.5.1.2.1G	Vylučovací soustava bezobratlých živočichů	370
5.5.1.2.2	Orgány mezodermálního původu	371
5.5.1.2.2A	Svalová soustava	371
5.5.1.2.2B	Kostra	381
5.5.1.2.2C	Célom a deriváty jeho stěn	391
5.5.1.2.2D	Hydroskelet a struna hřbetní	393
5.5.1.2.2E	Oběhová soustava	394
5.5.1.2.2F	Vylučovací a pohlavní soustava	403
5.5.1.2.3	Orgány entodermálního původu	409
5.5.1.2.3A	Trávicí soustava	409
5.5.1.2.3B	Plíce	414
5.5.1.2.3C	Žlázy s vnitřní sekrecí	414
5.5.2	Fyziologie živočichů (I. Novotný)	417
5.5.2.1	Příjem a zpracování potravy	417
5.5.2.2	Dýchání jako příjem O_2 a výdej CO_2	419
5.5.2.3	Tělní tekutiny a oběhové soustavy	421
5.5.2.4	Exkrece a osmoregulace	424
5.5.2.5	Hormonální regulace	426

5.5.2.6	<i>Nervové regulace</i>	428
5.5.2.7	<i>Smysly a receptory</i>	433
5.5.2.7.1	Smyslové orgány založené na mechanoreceptorech	433
5.5.2.7.2	Smyslové orgány založené na fotoreceptorech	435
5.5.2.7.3	Smyslové orgány založené na chemoreceptorech	436
5.5.2.8	<i>Pohyb</i>	436
5.5.2.9	<i>Regulace tělesné teploty</i>	438
5.5.3	Rozmnožování a ontogeneze živočichů (J. Nedvídek)	438
5.5.3.1	<i>Životní cyklus živočichů</i>	438
5.5.3.2	<i>Rozmnožování</i>	439
5.5.3.3	<i>Určení pohlaví</i>	440
5.5.3.4	<i>Pohlavní buňky</i>	441
5.5.3.5	<i>Ovulace a pohlavní cykly</i>	444
5.5.3.6	<i>Oplození</i>	444
5.5.3.7	<i>Zárodečný vývoj jedince</i>	445
5.5.3.8	<i>Výživa zárodku</i>	448
5.5.3.9	<i>Vývoj v suchém prostředí a zárodečné obaly</i>	448
5.5.3.10	<i>Diferenciace buněk</i>	449
5.5.3.11	<i>Genetické řízení morfogeneze</i>	451
5.5.3.12	<i>Induktivní interakce</i>	453
5.5.3.13	<i>Larvální vývoj a metamorfóza</i>	454
5.5.3.14	<i>Regenerace</i>	456
5.5.3.15	<i>Růst</i>	457
5.5.3.16	<i>Stárnutí a smrt</i>	458
5.5.4	Chování živočichů (D. Frynta)	459
5.5.4.1	<i>Organizace a regulace chování</i>	459
5.5.4.2	<i>Genetika a chování</i>	463
5.5.4.3	<i>Ekologie a evoluce chování</i>	464
5.5.5	Systém živočichů (K. Hůrka, J. Smrž)	472
5.5.5.1	<i>Vločkovci (Placozoa)</i>	472
5.5.5.2	<i>Houby (Porifera)</i>	473
5.5.5.3	<i>Žahavci (Cnidaria)</i>	475
5.5.5.4	<i>Žebernatky (Ctenophora)</i>	478
5.5.5.5	<i>Ploštěnci (Plathelminthes)</i>	479
5.5.5.6	<i>Pásnice (Nemertini)</i>	482
5.5.5.7	<i>Mechovnatci (Entoprocta)</i>	483
5.5.5.8	<i>Morulovci (Mesozoa)</i>	484
5.5.5.9	<i>Hlístice (Nematoda)</i>	484
5.5.5.10	<i>Vířníci (Rotatoria)</i>	486
5.5.5.11	<i>Břichobruky (Gastrotricha)</i>	486
5.5.5.12	<i>Strunovci (Nematomorpha)</i>	487
5.5.5.13	<i>Rypečky (Kinorhyncha)</i>	487
5.5.5.14	<i>Hlavatci (Priapulida)</i>	487
5.5.5.15	<i>Vrtejši (Acanthocephala)</i>	487
5.5.5.16	<i>Měkkýši (Mollusca)</i>	488
5.5.5.17	<i>Symýšovci (Sipunculida)</i>	494
5.5.5.18	<i>Rypohlavci (Echiurida)</i>	494
5.5.5.19	<i>Kroužkovci (Annelida)</i>	494
5.5.5.20	<i>Bradatice čili vláknonošci (Pogonophora)</i>	497

5.5.5.21	Želvušky (<i>Tardigrada</i>)	498
5.5.5.22	Drápkovci (<i>Onychophora</i>)	498
5.5.5.23	Členovci (<i>Arthropoda</i>)	499
5.5.5.24	Chapadlovky (<i>Phoronida</i>)	515
5.5.5.25	Ramenonožci (<i>Brachiopoda</i>)	516
5.5.5.26	Mechovky (<i>Bryozoa</i> čili <i>Ectoprocta</i>)	516
5.5.5.27	Ploutvenky (<i>Chaetognatha</i>)	516
5.5.5.28	Ostnokožci (<i>Echinodermata</i>)	517
5.5.5.29	Polostrunatci (<i>Hemichordata</i>)	519
5.5.5.30	Strunatci (<i>Chordata</i>)	519
5.5.6	Fylogeneze živočichů (J. Zrzavý)	529
5.5.6.1	Charakteristika mnohobuněčných živočichů a jejich postavení v systému eukaryot	529
5.5.6.2	Fylogeneze nejstarších živočichů: „živočišné houby“, žahaoci a žebernatky	530
5.5.6.3	Postavení skupin Placozoa, Mesozoa a Myxozoa	530
5.5.6.4	Fylogeneze bilaterálních živočichů	531
5.5.6.5	Kroužkovci, měkkýši a příbuzné skupiny (<i>Lophotrochozoa</i>)	531
5.5.6.6	Postavení mechovek a chapadlovců	532
5.5.6.7	Ploštěnci a příbuzné skupiny (<i>Platyzoa</i>)	532
5.5.6.8	Hlístí a členovci (<i>Ecdysozoa</i>)	533
5.5.6.9	Fylogeneze členovců	533
5.5.6.10	Druhoústí živočichové (<i>Deuterostomia</i>)	534
5.5.6.11	Fylogeneze strunatců a obratlovců	534

ČLOVĚK (HOMO SAPIENS SAPIENS) / 537

6.1 ■ ANATOMIE A FYZIOLOGIE ČLOVĚKA / 538

(*R. Linc*)

6.1.1	Soustava kosterní (opěrná)	538
6.1.2	Soustava svalová (pohybová)	539
6.1.3	Soustava oběhová – cévní (krevní a mízní soustava, imunitní systém)	544
6.1.3.1	Soustava krevní	544
6.1.3.2	Soustava mízní	552
6.1.4	Soustava dýchací	553
6.1.5	Soustava trávicí	555
6.1.6	Přeměna látek a energií (metabolismus)	558
6.1.7	Vylučování	562
6.1.8	Pohlavní soustava	564
6.1.9	Soustava smyslová	566
6.1.10	Řídící soustava	568

6.2 ■ ONTOGENEZE ČLOVĚKA / 573

(*R. Linc*)

6.3# EVOLUCE ČLOVĚKA / 574

(J. Mazura)

6.3.1	Homo habilis	574
6.3.2	Homo erectus	575
6.3.3	„Archaický“ Homo sapiens	576
6.3.4	Homo neanderthalensis	576
6.3.5	Homo sapiens	576

VIRY / 579

(J. Šmarda)

7.1# OBECNÁ CHARAKTERISTIKA VIRŮ / 580

7.2# STRUKTURA A TVAR VIRIONU / 581

7.2.1	Stavba virového kapsidu	581
7.2.2	Nukleová kyselina viru	583

7.3# REPRODUKCE VIRU V HOSTITELSKÝCH BUĀKÁCH / 585

7.3.1	Základní charakteristika reprodukce virů	585
7.3.2	Rozmnořování bakteriálních virů	586
7.3.3	Rozmnořování rostlinných virů	588
7.3.4	Rozmnořování živočišných virů	590

7.4# SYSTÉM VIRŮ / 592

7.4.1	Principy klasifikace virů	592
7.4.2	Bakteriální viry (bakteriofágy)	593
7.4.3	Rostlinné viry	593
7.4.4	Živočišné viry	594
7.4.4.1	Neobalené viry s jednořetězcovou DNA (neobalené ssDNA-viry)	594
7.4.4.2	Neobalené viry s dvouřetězcovou DNA (neobalené dsDNA-viry)	595
7.4.4.3	Neobalené viry s jednořetězcovou RNA (neobalené ssRNA-viry)	595
7.4.4.4	Neobalené viry s dvouřetězcovou RNA (neobalené dsRNA-viry)	596
7.4.4.5	Obalené viry s jednořetězcovou DNA (obalené ssDNA-viry)	596
7.4.4.6	Obalené viry s dvouřetězcovou DNA (obalené dsDNA-viry)	596
7.4.4.7	Obalené viry s jednořetězcovou RNA (obalené ssRNA-viry)	597
7.4.4.8	Obalené viry s dvouřetězcovou RNA (obalené dsRNA-viry)	599
7.4.4.9	Obalené dsDNA-viry se zpětnou transkriptázou	599
7.4.4.10	Obalené ssRNA-viry se zpětnou transkriptázou	599

7.5 ■ SATELITY (VIRUSOIDY) A VIROIDY / 600**7.6 ■ PRIONY / 601**

7.6.1	Priony savců	602
7.6.2	Priony kvasinek	603

DĚDIČNOST / 605**8.1 ■ CYTOLOGICKÉ ZÁKLADY DĚDIČNOSTI / 606***(P. Pikálek)*

8.1.1	Chromozomy, jejich struktura a funkce	606
8.1.2	Mitóza a její genetické důsledky	607
8.1.3	Meióza a její genetické důsledky	608

8.2 ■ ZÁKLADNÍ GENETICKÉ POJMY / 610*(P. Pikálek)***8.3 ■ ZÁKLADNÍ ZÁKONITOSTI PŘENOSU ZNAKŮ Z RODIČŮ NA POTOMKY / 612***(P. Pikálek)*

8.3.1	Mendelovy zákony	612
8.3.2	Morganovy zákony, genetická rekombinace	616

8.4 ■ GENETICKÉ ASPEKTY POHLAVNÍHO ROZMNOŽOVÁNÍ / 619*(P. Pikálek)***8.5 ■ MIMOJADERNÁ DĚDIČNOST / 622***(P. Pikálek)***8.6 ■ DĚDIČNOST KVANTITATIVNÍCH ZNAKŮ / 623***(P. Pikálek)***8.7 ■ GENETICKÉ ZÁKONITOSTI V POPULACÍCH / 625***(P. Pikálek)***8.8 ■ MUTACE / 627***(P. Pikálek)*

8.8.1	Obecná charakteristika mutací, základní pojmy	627
8.8.2	Klasifikace mutací	628
8.8.3	Molekulární podstata mutací	629

8.9 ■ DĚDIČNOST VIRŮ A BAKTERIÍ / 631*(P. Pikálek)***8.10 ■ DĚDIČNOST ČLOVĚKA / 632***(J. Šmarda)*

8.10.1	Výzkumné metody genetiky člověka	632
8.10.2	Hlavní principy určující dědičnost lidských znaků	636
8.10.3	Příklady dědičnosti lidských znaků	640

8.11 ■ GENOVÉ INŽENÝRSTVÍ A BIOTECHNOLOGIE / 643*(J. Doškař)*

8.11.1	Klonování DNA	643
8.11.2	Příprava rekombinantních molekul DNA	644

8.11.3	Zakládání genových knihoven	647
8.11.4	Mutagenese in vitro	647
8.11.5	Příprava transgenních organizmů jako základ moderních biotechnologií	649
	8.11.5.1 Geneticky modifikované jednobuněčné organizmy	649
	8.11.5.2 Transgenní rostliny	650
	8.11.5.3 Transgenní živočichové	652
8.11.6	Genová terapie	654
8.11.7	Klonování živočichů	656

9

ORGANIZMY VE VZTAHU K PROSTŘEDÍ / 659

9.1 ■ STRUKTURA A VLASTNOSTI EKOSYSTÉMŮ / 660

(J. Slavíková, B. Losos)

9.1.1	Organizmy a prostředí, biotop, nika (J. Slavíková)	660
9.1.2	Populace	667
9.1.3	Společenstva	670
9.1.4	Ekosystémy	672
9.1.5	Vliv člověka na přírodní prostředí	677
9.1.6	Ochrana přírodního prostředí (B. Losos)	679

9.2 ■ BIOGEOGRAFIE / 681

(I. Horáček, F. Mladý)

9.3 ■ BIODIVERZITA / 695

(I. Horáček)

10

EVOLUČNÍ BIOLOGIE / 699 (úvod P. Štys, S. Rosypal)

10.1 ■ EVOLUCE ORGANISMŮ / 701

10.1.1	Základní pojmy (P. Štys)	701
10.1.2	Vývoj evolučního myšlení (P. Štys)	702
10.1.3	Mikroevoluce (P. Štys, D. Frynta)	704
	10.1.3.1 Vznik variability	704
	10.1.3.2 Mikroevoluční mechanismy	704
	10.1.3.3 Mikroevoluce v přírodě	708
10.1.4	Vznik druhů (speciace) (P. Štys)	710
	10.1.4.1 Druh v biologii	710
	10.1.4.2 Faktory znemožňující úspěšné mezidruhové rozmnožování	710
	10.1.4.3 Klasifikace RIM	710
	10.1.4.4 Štěpná speciace – vznik nových druhů	711
10.1.5	Makroevoluce (P. Štys)	715
	10.1.5.1 Základní charakteristika makroevoluce	715
	10.1.5.2 Historie biodiverzity a hromadná vymírání	715
	10.1.5.3 Gradualistický a punktuacionalistický model makroevoluce	717
	10.1.5.4 Mechanizmy evoluce fenotypu	718

10.1.5.5 Některé molekulární aspekty změny fenotypu	719
10.1.5.6 Historie velkého taxonu	719
10.1.5.7 Kulturní evoluce	719

10.2 ■ MOLEKULÁRNÍ EVOLUCE / 720

(S. Rosypal)

10.2.1 Evoluční nukleotidové substituce jako zdroj evolučních změn	720
10.2.2 Náhodný genetický posun v molekulární evoluci	723
10.2.3 Přírodní výběr v molekulární evoluci	724
10.2.4 Genové duplikace	725
10.2.5 Horizontální přenos genů	728

10.3 ■ VZNIK ŽIVOTA Z ASPEKTU MOLEKULÁRNÍ BIOLOGIE / 728

(S. Rosypal)

10.3.1 Základní otázky kladené v hypotéze o vzniku života	728
10.3.2 Prebiotická (abiotická) syntéza prekurzorů informačních makromolekul	731
10.3.3 Význam kondenzačních činidel při syntéze polyribonukleotidů a polypeptidů v prebiotickém prostředí	734
10.3.4 Syntéza polypeptidů v prebiotickém prostředí	735
10.3.5 Říše RNA	735
10.3.6 Říše RNP	736
10.3.7 Dvouřetězcová RNA	739
10.3.8 Vznik DNA	739
10.3.9 Počátky biologické evoluce	739

10.4 ■ DĚJINY BIOLOGIE / 740

(J. Homola)

KOMENTÁŘ K FOTOGRAFIÍM JEDNOTLIVÝCH KAPITOL (J. Reischig)	750
ÚVODNÍ POZNÁMKA K REJSTRÍKU (S. Rosypal)	751
REJSTRÍK ODBORNÝCH TERMÍNŮ (S. Rosypal)	752
REJSTRÍK ČESKÝCH NÁZVŮ TAXONŮ (S. Rosypal)	779
REJSTRÍK LATINSKÝCH NÁZVŮ TAXONŮ (S. Rosypal)	785
POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA K DALŠÍMU STUDIU	793
OBRAZOVÝ MATERIÁL	795